

VOORWOORD

ONDERTITELS VOOR DE LIEFDE

Jaela Cole

Ik werk met koppels, maar er zitten meer dan twee mensen op mijn sofa. Hun ouders zitten er. Een moeder die nooit tevreden was. Een vader die vond dat mannen niet huilen. De zorgende grootmoeder gaat ook zitten, de knieën keurig bedekt. Een schoonmoeder die te vaak belt. Een broer wiens mening nét iets te belangrijk is.

Bij biculturele koppels wordt het erg krap op die sofa. Met ieder van hen trippelt er een wereld mee naar binnen met eigen regels over liefde, trouw, familie en wie je daarin hoort te zijn. Ik herinner me een zwarte vrouw en een witte man die moegestreden bij mij aanklopten. Hij hield van haar. Dat stond niet ter discussie. Maar tijdens het ruziën ergerde hij zich aan haar felheid. Aan haar stem. Er vielen woorden als 'dramatisch' en 'agressief'. Zij hoorde daarin het cliché van de boze zwarte vrouw en deed een appel op mij als rechter. "Wie heeft er gelijk?" Het antwoord brengt een koppel niet dichterbij elkaar. Interessanter is: wat gebeurt hier? Waar komen jullie verwijten vandaan? Welke betekenis geven jullie eraan? En wat daarvan is werkelijk van jullie?

Dat is wat *Liefde in kleur* zo helder neerzet. Liefde ontstaat niet in een vacuüm. We nemen onze geschiedenis mee naar bed. Onze familie. Onze taal. Onze ideeën over mannen en vrouwen, vrijheid en trouw, kinderen en ouders, seks en schaamte. Ook migratie, racisme, verlies en een land dat ooit als thuis voelde, kruipen mee onder de donsdeken.

Ghazal vluchtte naar België, haar Vlaamse vriend was jong, hedonistisch, seksueel. Aanvankelijk had hij veel begrip voor wat ze had meegemaakt. Maar trauma houdt zich niet aan de afgesproken vertrektijd. Haar verleden bleef zich mengen in haar heden en haar vriend raakte uitgeput. Hij wilde leven, vrijen, vooruit. Op een dag was hij, zoals hij het zelf formuleerde, 'klaar' met haar depressies. Ook zij waren niet alleen in de praktijkruimte. Er was ook het vluchtverhaal. Verlies. Schuld tegenover mensen die waren achtergebleven. Een lichaam dat geografisch in veiligheid was maar een zenuwstelsel dat het nog niet geloofde. En een Vlaamse man die niet wist hoelang begrip hoorde te duren. Het is zeker zinvol om hier naar hun hechting, communicatie en behoeften te kijken. Maar dan blijft er iets wezenlijks buiten beeld.

Liefde in kleur nodigt uit om opnieuw nieuwsgierig te worden. Want de Marokkaanse man bestaat niet. De zwarte vrouw evenmin. Een gedeelde Europese afkomst betekent

niet dat twee mensen dezelfde wereld bewonen. Divers-sensitief werken betekent dat we onze deskundigheid meenemen én haar geregeld uitdagen. Dat we vertragen. Dat we vragen stellen waarop we het antwoord nog niet kennen. Hoe werd er bij jou thuis liefgehad? Wie zorgde voor wie? Wanneer was je een goede dochter? Wat mocht een man nodig hebben? Wie bepaalde wanneer familie te dichtbij kwam? Wat betekende seks? Wat betekende zwijgen? Wat moest je achterlaten om hier te kunnen zijn?

Ik denk aan Jacek, die als jongen de plaats innam van zijn drinkende vader. Zorgen werd zijn manier van overleven. Later werkte hij zich voor zijn eigen gezin uit de naad, terwijl zijn vrouw vooral zijn nabijheid zocht. Hij voelde zich miskend, zij miste hem. Er zat een heel familieverhaal verscholen onder wat ze een simpel meningsverschil noemden.

En die vragen gelden ook voor degene die ze stelt, de hulpverlener. Ook ik heb ideeën over wat een gezonde relatie is. Over autonomie. Gelijkwaardigheid. Grenzen. Over hoeveel en wat een volwassen kind zijn ouders verschuldigd is en hoeveel plaats een schoonfamilie mag innemen. Ik heb geleerd vragen te stellen, maar ook ik ben opgegroeid met antwoorden.

Liefde in kleur legt daar de vinger op. De therapeutische ruimte is geen cultureel niemandsland. Onze modellen, onze taal en zelfs onze ideeën over wat 'gezond' is, zijn ergens ontstaan. Wie autonomie hoger waardeert dan familiale loyaliteit, kan een hechte familieband al snel aanzien voor verstrengeling. Wie praten als de kortste weg naar intimiteit beschouwt, kan stilte verkeerd lezen. Een vrouw in *Liefde in kleur* noemt goede hulpverlening: 'ondertitels geven'. *Liefde in kleur* leert ons geen nieuwe taal. Het leert ons beter luisteren naar wat we dachten te weten.

HOOFDSTUK 1

BICULTURELE KOPPELS IN EEN SUPERDIVERSE SAMENLEVING

*Dirk Geldof, Kathleen Emmery, Kim Lecoyer,
Birsen Taşpınar, Silke Peeters*

”

“Als je een gemengde relatie hebt, dan komen veel mensen af: ‘Wat zijn de verschillen?’ En na al die jaren moet ik eigenlijk wel stevig zoeken. Er zijn er, maar niet meer die zo hinderlijk zijn.”

Superdiversiteit is de nieuwe realiteit van de 21ste eeuw. België en Nederland zijn nog nooit zo divers geweest als vandaag, als resultaat van de migratie sinds de Tweede Wereldoorlog. Deze omvatte de georganiseerde arbeidsmigratie voor de heropbouw in 1945 en de nood aan arbeidskrachten in de gouden jaren '50 en '60 van de 20ste eeuw. In het kielzog hiervan volgde vaak gezinshereniging. Na de Conventie van Genève kreeg het recht op asiel vorm. Ondertussen groeide de Europese Unie verder, met het vrij verkeer van EU-onderdanen binnen Europa als een van de basispijlers. De val van de Muur in 1989, de uitbreiding van de Europese Unie en de globalisering zorgden voor een toename van migratie naar West-Europese landen.

Vandaag is meer dan één op de drie inwoners van België van niet-Belgische herkomst (36,6%). In Vlaanderen gaat het om 28,9% van de inwoners. In Brussel zijn meer dan drie op de vier inwoners van niet-Belgische herkomst (Statbel, 2026c). Naast Brussel zijn Antwerpen, Genk en Vilvoorde ondertussen ook *majority-minority*-steden, waar de meerderheid van de stadsbewoners een migratieachtergrond heeft (Geldof et al., 2023).

De superdiversifiëring resulteert in een groeiende diversifiëring van de diversiteit. In onze steden en gemeenten leven niet alleen mensen uit steeds meer verschillende herkomstlanden. Ze verschillen ook steeds meer van elkaar in verblijfsduur, sociaal-economische positie, opleiding, taal, levensbeschouwing, seksuele voorkeur... Omgekeerd hebben mensen steeds vaker dingen met elkaar gemeen, over verschillen in herkomst heen. Mensen wonen in eenzelfde straat of wijk, werken in eenzelfde bedrijf of organisatie, hebben kinderen in eenzelfde school of sporten samen.

Deze superdiversiteit beperkt zich in de 21ste eeuw al lang niet meer tot de grote steden of de vroegere mijnregio's. We vinden processen van superdiversifiëring in alle Vlaamse centrumsteden. Tegelijk spelen vandaag processen van suburbanisering of uitwaai-ering van deze superdiversiteit vanuit Brussel, Antwerpen of de vroegere mijnregio's (Geldof et al., 2023).

Het meeste onderzoek naar superdiversiteit vertrekt vanuit individuen. Mensen worden op basis van herkomst geïdentificeerd in de bevolkingsstatistieken. Vanuit deze focus kijkt men dan vaak naar wat het samenleven in superdiversiteit betekent in steden en gemeenten, in wijken, in scholen of in bedrijven en organisaties. Ten gronde is het kader van superdiversiteit een manier om de groeiende (en deels migratiegedreven) sociale complexiteit van onze hedendaagse samenleving beter te begrijpen.

Merkwaardig is echter dat er tot nu toe weinig onderzoek bestaat naar de impact van superdiversifiëring op relaties en gezinnen. Individualiseringsprocessen maakten gezinnen en samenlevingsvormen de voorbije decennia al veel diverser (Beck & Beck-Gernsheim, 2017; Geldof, 2021a). Met de migratiegedreven superdiversiteit zorgt dit

voor een verdere diversifiëring en sociale complexiteit, en zien we de groei van wat Beck en Beck-Gernsheim (2013) 'wereldfamilies' noemen.

Vanuit een multiculturele lens of vanuit migratiestudies was er de voorbije decennia vooral onderzoek naar huwelijksmigratie en gezinshereniging vanuit de historische herkomstlanden voor België, zoals Italië, Marokko of Turkije. Lieten mensen van de eerste generatie al of niet hun partner en kinderen overkomen? In welke mate huwden zij, of hun kinderen van de tweede of derde generatie, nog met iemand uit het land van herkomst? Ondertussen komen nieuwkomers uit veel meer verschillende landen van oorsprong. We zien ook steeds meer relaties tussen partners van verschillende origines, of tussen partners met eenzelfde migratieachtergrond.

Toch is de lens van superdiversiteit tot nu toe amper gebruikt om de veranderingen op het vlak van gezinnen en relaties te onderzoeken. Het *Oxford Handbook of Superdiversity* (Meissner et al., 2023) bevat zelfs niet één hoofdstuk over gezinnen of relaties.

Evenmin vinden we in de beleidsteksten voor het Vlaamse gezinsbeleid van de voorbije regeringen verwijzingen naar biculturele koppels of transnationale gezinnen (Geldof et al., 2022). In de beleidsnota 2024-2029 van de huidige Vlaamse minister van Welzijn en Armoedebestrijding, Cultuur en Gelijke Kansen (Gennez, 2024) vinden we een verwijzing naar de toenemende diversiteit in de Vlaamse samenleving, maar geen vertaling naar wat dat voor gezinnen of gezinsbeleid betekent. De beleidsnota ademt een sterke universele of kleurenblinde visie, die onvoldoende aansluit bij de noden van de steeds diversere gezinnen in Vlaanderen.

Die leemtes willen we met dit boek een stukje opvullen. De superdiversifiëring van de voorbije decennia maakt namelijk relaties en gezinnen ook veel diverser en complexer. We leven voorbij de multiculturele samenleving. Culturen veranderen doorheen de tijd, vermengen zich met elkaar en worden hybrider. Deze superdiversiteit vertaalt zich niet alleen naar meer verschillen (of gelijkenissen) tussen individuen, maar ook naar relaties. In steeds meer relaties is er minstens één partner van niet-Belgische origine.

Gezinnen en relaties zijn vandaag diverser dan ooit tevoren. Tegelijk zullen ze nooit meer zo wit of homogeen zijn als vandaag. Dit komt niet alleen door de zeer uiteenlopende migratiedynamieken van de afgelopen decennia of de migratie van vandaag (Myria, 2026). Ook de demografische ontwikkelingen en de toename van gemengde relaties zorgen voor een toenemende diversiteit in de diversiteit (Emmery & Geldof, 2022).

Vanuit een kleurenblinde benadering zou je kunnen zeggen dat liefde blind is, of dat het gaat om een intieme verbintenis tussen twee mensen waarbij herkomst er niet toe doet. Bij vele koppels, met of zonder migratieachtergrond, is dat ook zo. Mensen zien elkaar 'gewoon' graag en willen hun leven – of minstens een deel van hun leven – met elkaar

delen, over alle verschillen heen. Het geluk van de relatie of de worstelingen binnen een relatie hangen dan samen met relatiedynamieken en persoonlijkheidskenmerken.

Hoe neutraal of romantisch zo'n kleurenblinde aanpak ook lijkt, toch weten we dat dit sociologisch niet klopt. Mensen brengen hun verleden en de positie die ze hebben in de samenleving ook mee binnen in een relatie. Koppels leven in de sociale realiteit, waarin zij enerzijds vanuit de dominante normativiteit van witte homogene koppels maatschappelijk onzichtbaar blijven en waarin ze anderzijds juist voortdurend opvallen omdat ze van die witte gezinsnorm afwijken en de kans lopen om op vooroordelen te botsen, die vaak culturaliserend of racialiserend zijn (Moyaert, 2026). Dit werkt door in de benadering en bejegening van partners en koppels.

De posities, identiteiten en ervaringen van biculturele relaties worden beïnvloed door opvattingen en verwachtingen vanuit de maatschappij over normativiteit en anders-zijn. De beelden over wie 'anders' is of zo wordt benaderd, zijn veranderlijk doorheen de tijd, de plaats en de machtsverschillen die tot het ontstaan en veranderen van die normen leiden. Biculturele koppels kunnen daarbij machtsdynamieken zowel versterken als uitdagen (Moyaert, 2024, in Van Den Brandt, 2026).

In de optelsom van die persoonlijke trajecten en posities kunnen we maatschappelijke patronen ontwaren. Zo weten we bijvoorbeeld uit gezinssociologisch onderzoek dat mensen vaker een relatie aangaan met iemand met eenzelfde opleidingsniveau of een gelijkaardige sociale positie, wat we homogamie noemen.

Grote verschillen tussen partners maken dat er verschillende leefwerelden in een relatie samenkomen. Dat kan verrijkend zijn, maar ook risicovol. Onderzoek toont dat koppels met partners van verschillende origine of koppels uit minderheidsgroepen in deze samenleving met risico's kunnen worstelen die bij koppels met eenzelfde achtergrond en/of uit de meerderheidscultuur minder vaak spelen, zoals taal-, cultuur- of geloofsverschillen.

In dit boek verkennen we vanuit een interdisciplinair onderzoek de relatiedynamieken van deze biculturele koppels. Hieronder verstaan we alle koppels met minstens één partner van niet-Belgische herkomst. Daarbij gaan we er van uit dat alle dynamieken die we bij koppels en in relaties terugvinden – van intimiteit en seksualiteit, over gezinsplanning en opvoeding van kinderen tot familiale dynamieken – evenzeer bij biculturele koppels meespelen. Het zijn in de eerste plaats koppels, partners of ex-partners.

Maar tegelijk – in een samenleving die worstelt met de transitie naar superdiversiteit – zien we dat een aantal van deze worstelingen met de groeiende superdiversiteit ook kunnen doorwerken binnen relaties en biculturele koppels. Biculturele relaties stuiten vaker op onbegrip, vanuit de familie of vanuit de bredere maatschappij. Bij biculturele koppels moeten de partners niet alleen met onderlinge verschillen omgaan,

maar behoren één of beide partners vaak ook tot minderheidsgroepen in deze samenleving. Racisme weegt soms door op de relatie. Dat alles zorgt ervoor dat naast tal van gelijkenissen, biculturele koppels soms extra druk voelen op hun relatie of extra uitdagingen ervaren in hun relatiedynamieken. We weten ook dat biculturele koppels een hoger risico op relatieontbinding kennen dan andere koppels (Emmery & Geldof, 2022). Maar waarom dat nu zo is en welke dynamieken er dan spelen, dat weten we eigenlijk nog onvoldoende.

Net dat proberen we hier te onderzoeken. Waar spelen bij biculturele koppels dezelfde relatiedynamieken als bij andere koppels? Waar zien we mogelijke verschillen in de relatie en in scheidingsrisico's? Hoe kunnen we die verschillen begrijpen? We willen dat doen op een niet- culturaliserende of niet-essentialiserende wijze. Als er verschillen zijn, willen we de verklaringen hiervoor niet per definitie bij herkomst of cultuur leggen. Waar het kan, kijken we ook naar andere kenmerken, zoals opleiding, sociaal-economische positie, verblijfsduur, verwachtingen en druk vanuit de samenleving, of de impact van discriminatie of racisme.

Dit boek wil een beter beeld geven van de groeiende superdiversiteit van relaties en gezinnen in onze samenleving. We willen niet alleen de evoluties in beeld brengen en de ervaringen van biculturele koppels onderzoeken. We willen ook de gezins- en relatieondersteuning voor biculturele koppels verbeteren. Daarvoor kijken we ook naar de wereld van gezinsondersteuners, relatietherapeuten, echtscheidingsbemiddelaars of andere hulpverleners. In welke mate is hun werking en aanbod vandaag al voldoende afgestemd op en toegankelijk voor de groeiende groep van biculturele koppels? Hoe kunnen we stappen vooruitzetten om het aanbod te interculturaliseren en divers-sensitiever te maken?

EEN INTERDISCIPLINAIR ONDERZOEK

In dit praktijkgerichte wetenschappelijke onderzoek van het Kenniscentrum Gezinswetenschappen van de Odisee Hogeschool onderzochten we van 2024 tot 2026 de impact van superdiversifiëring op gezinnen en relaties. De focus lag daarbij op biculturele relaties: relaties met minstens één partner van niet-Belgische herkomst.

In het kwantitatieve luik wilden we zowel de toename van biculturele koppels documenteren, als inzicht krijgen in de relatiebeleving van deze koppels. Om de evolutie van biculturele koppels in beeld te brengen en na te gaan welke koppels een hoger of lager risico lopen op relatieontbinding, werkten we samen met prof. dr. Dimitri Mortelmans van het Centrum voor Demografie, Familie en Gezondheid (Universiteit Antwerpen) voor een analyse van de bevolkingsdata van Statbel van de voorbije dertig jaar (1992-2023). Verder voerden we nieuwe analyses uit op de Gezinsenquête van 2016 om te onderzoeken of en in welke mate de relatiebeleving van biculturele koppels verschilt van die van

niet-biculturele koppels, en hoe hun gebruik van relatie- en gezinsondersteuning mogelijk uiteenloopt. Deze tweedelige aanpak maakte het mogelijk om zowel structurele als unieke patronen binnen biculturele koppels zichtbaar te maken.

De ervaringen van biculturele koppels zelf onderzochten we in het kwalitatieve luik. Op basis van 47 diepte-interviews met mensen die een biculturele relatie hebben of hadden, verkregen we inzicht in hoe zij hun relatie ervaren: hun beleving, uitdagingen en dynamieken, maar ook hun mogelijke ondersteuningsnaden.

Die ervaringen en leefwereld van biculturele koppels en hun ondersteuningsnaden bespraken we vervolgens met hulpverleners, therapeuten en gezinsondersteuners in een Lerend Netwerk. Deze praktijkprofessionals gaven ons advies tijdens het onderzoeksproces en ondersteunden ons op een aantal kennisdelingsmomenten om onze aanbevelingen voor hulpverleners verder te verfijnen.

EEN KLEINE LEESWIJZER

In het eerste deel van het boek willen we de groeiende groep van biculturele koppels beter in beeld brengen. Wat weten we al over gemengde koppels of biculturele relaties? In hoofdstuk 2 brengen we op basis van een literatuurstudie een selectie van binnen- en buitenlandse onderzoek samen als kader om de biculturele relaties in België te onderzoeken.

De snelle groei van het aantal en aandeel biculturele koppels staat centraal in hoofdstuk 3. Hoe divers zijn gezinnen en relaties in onze superdiverse samenleving? Hoe veel biculturele koppels zijn er vandaag in België? Hoe evolueert de top 10 van meest voorkomende combinaties? Welke relaties hebben een kleinere of grotere kans op scheiding, en waarom? Die vragen analyseren we in samenwerking met prof. dr. Dimitri Mortelmans (Universiteit Antwerpen) op basis van de bevolkingsdata van Statbel van de voorbije drie decennia (1992-2023).

Hoe ervaren biculturele koppels zelf hun huidige of voorbije relatie? In hoofdstuk 4 brengen we hun ervaringen samen op basis van 47 diepte-interviews, die een stukje van de superdiversiteit weerspiegelen. We kaderen hun ervaringen met een analyse van de Gezinsenquête rond relatiebeleving. Wat leren de verhalen van de partners? Wat legt druk op relaties? Welke stressoren spelen tussen de partners, of tussen het koppel en hun omgeving van families en vrienden? Hoe wegen maatschappelijke verwachtingen en weerstanden door in hun relaties?

Biculturele koppels moeten vaak meer dan andere koppels leren omgaan met verschillen, zowel tussen beide partners als tussen het koppel en de maatschappelijke omgeving. Hoe doen ze dat en welke copingstrategieën hanteren ze daarbij? Dat zijn de vertekstingen in hoofdstuk 5. Waar worstelen ze soms mee en welke ondersteuningsnaden

hebben ze? Waar vinden ze ondersteuning wanneer ze er nood aan hebben? Waar blijft hun nood aan ondersteuning onbeantwoord? En waarom werken kinderen en de vragen rond opvoeding en ouderschap vaak als een katalysator die het omgaan met verschillen op scherp stelt?

In het tweede deel van het boek richten we ons tot hulpverleners en ondersteuners, zowel professionele als informele ondersteuners. In hoofdstuk 6 tekenen we de basisprincipes voor een divers-sensitieve relatie- en gezinsondersteuning uit. Wat heb je nodig als hulpverlener of steunfiguur om op maat en zonder culturalisering samen met partners uit biculturele relaties op zoek te gaan naar antwoorden op hun vragen? Hoe werk je met partners die soms vanuit heel andere culturele of levensbeschouwelijke achtergronden en relatiebeelden vertrekken dan je eigen kader als hulpverlener? Vanuit het model van de motievcirkels reiken we een reflectiekader aan om beter zicht te krijgen op verschillende referentiekaders en verwachtingen van partners.

In hoofdstuk 7 bespreken we een aantal concrete vraagstukken en thema's om hulpverlening en het ondersteuningsaanbod divers-sensitiever te maken. Hoe werken in en met meertalige koppels? Hoe omgaan met verlies en rouw, en afwezigheid van een partner? Wat betekent racisme-sensitief werken? Waarom is werken rond ouderschap bij biculturele koppels zo belangrijk? En wat bij scheiding? We reiken hier handvatten aan om in een context van grote verscheidenheid aan biculturele koppels op maat van koppels divers-sensitief aan de slag te gaan.

Het slothoofdstuk is een appel aan de samenleving, aan het beleid, aan hulpverleners en aan de lezer. Het is hoog tijd om het dominante beeld van 'hét gezin' bij te stellen en aan te passen aan de superdiverse realiteit van vandaag. Ruim één op de drie koppels in ons land heeft minstens één partner die van niet-Belgische herkomst is. In grote *majority-minority*-steden ligt dit aandeel nog veel hoger en is de meerderheid van de koppels bicultureel. Als liefde steeds meer kleur heeft, dan moeten we niet alleen ons beeld van 'het gezin' in Vlaanderen dringend bijstellen, ook het beleid en de hulpverlening moeten die superdiversiteit aan relaties als uitgangspunt nemen.

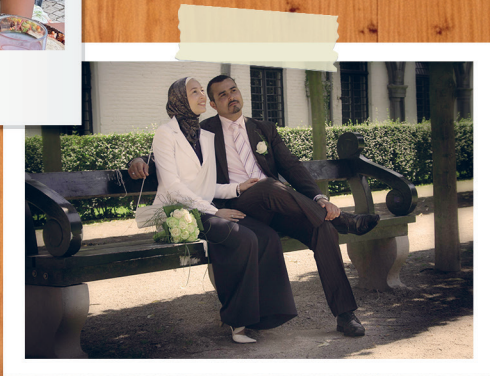
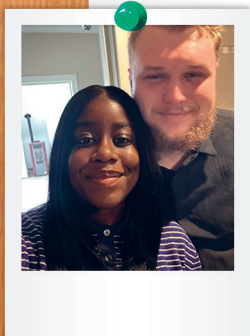
HOOFDSTUK 2

WAT WETEN WE AL OVER BICULTURELE KOPPELS?

Silke Peeters, Kathleen Emmery, Dirk Geldof

”

“Het is volgens mij gemakkelijker om iemand met dezelfde achtergrond als partner te hebben, maar ik vind het beter om een biculturele relatie te hebben. Omdat dat juist ervoor zorgt dat bepaalde dingen die je vanuit de cultuur meekrijgt, dat daarover wordt gebabbeld en nagedacht en dat dat niet gewoon wordt aangenomen als vanzelfsprekend.”

Onze samenleving wordt superdivers. Deze groeiende diversiteit vertaalt zich niet enkel in de bevolking, maar ook in een toenemende diversiteit in relaties. Zo groeide de voorbije decennia ook het aantal en aandeel biculturele relaties. Toch blijven we deze koppels te vaak als de 'uitzondering' beschouwen. Het dominante beeld van het gezin is nog vaak het 'witte' gezin, ook in de beleidsnota's voor het gezinsbeleid (Geldof et al., 2022; Loosveldt, 2022).

De voorbije decennia groeide de aandacht in onderzoek voor relaties waarbij een van de partners of beide partners van niet-Belgische origine zijn. Daarbij lag de focus vaak op huwelijksmigratie vanuit de historische migratielanden voor België in de jaren '50 en '60 van de 20ste eeuw, met name Italië, Marokko en Turkije. In onze geglobaliseerde en superdiverse samenleving van de 21ste eeuw komt migratie echter uit veel meer verschillende landen van oorsprong. De vraag stelt zich dus wie vandaag de biculturele koppels zijn en wat we al over hen weten.

1 **WELKE KOPPELS ZIEN WE ALS BICULTURELE KOPPELS?**

De voorbije decennia is er steeds meer onderzoek gevoerd naar koppels waarbij partners op een of meerdere aspecten van elkaar verschillen. Er zijn dan ook heel wat omschrijvingen en definities in omloop die elk op een iets andere manier de verschillen tussen partners belichten, met een focus op kenmerken zoals herkomst, cultuur, religie of taal, maar ook inkomen of sociale status. Afhankelijk van welke verschillen onderzoek wel of niet mee in beeld wil brengen, definieert men gemengde koppels dus op uiteenlopende manieren. Zo spreekt literatuur vaak over heterogame of exogame koppels, waarbij heterogamie duidt op koppels met een verschillende sociale status, terwijl exogamie eerder verwijst naar relaties tussen partners uit verschillende herkomstgroepen (American Psychological Association, z.d.-b, z.d.-a). Internationale literatuur spreekt ook vaak over *intermarriage*, *mixed couples* en *inter-ethnic couples* (Dupont et al., 2020; Hannemann et al., 2018; Hohmann-Marriott & Amato, 2008; Koelet et al., 2011; Smith et al., 2012; Van Mol & de Valk, 2016; Zhang & Van Hook, 2009).

Wij vertrekken in dit boek vanuit de toegenomen migratiegedreven diversiteit van gezinnen. In een superdiverse en geïndividualiseerde samenleving groeit immers niet alleen de diversiteit aan gezinsvormen, maar ook de diversiteit aan relaties. Waar een dominant beeld van een gezin of een relatie in de 20ste eeuw lange tijd het beeld was van een relatie tussen twee 'autochtone' partners, groeit het aantal en aandeel relaties waarbij minstens een van de partners van niet-Belgische herkomst is. Deze groep willen we op de meest brede manier in beeld brengen. Daarom spreken we van

biculturele koppels wanneer minstens één partner van niet-Belgische herkomst is. Dit omvat:

- koppels met één partner met Belgische herkomst en één partner van niet-Belgische herkomst;
- koppels waarbij beide partners van niet-Belgische herkomst zijn en waarbij elke partner een andere herkomst heeft;
- koppels waarbij beide partners van niet-Belgische herkomst zijn en eenzelfde herkomst delen.

We kijken hierbij naar herkomst, omdat de voorbije decennia steeds meer landgenoten met een migratieachtergrond de Belgische nationaliteit hebben verworven. De huidige nationaliteit is dus een steeds minder geschikte indicator om etnisch-culturele diversiteit van de samenleving of migratieachtergrond van inwoners in beeld te brengen. In lijn met de Vlaamse Overheid (2026) zijn personen met een buitenlandse herkomst mensen die (1) vandaag een andere nationaliteit hebben dan de Belgische, (2) bij geboorte een andere nationaliteit dan de Belgische hadden en/of (3) minstens één ouder hebben met een andere geboortenationaliteit dan de Belgische. Zo kan iemand in België geboren zijn en toch een buitenlandse herkomst hebben (Statbel, 2026c), waardoor deze persoon werd gecategoriseerd onder 'partner met een niet-Belgische herkomst' in ons onderzoek. We kijken dus voorbij de huidige nationaliteit naar herkomst, waarbij we één generatie teruggaan. Zo gemeten heeft anno 2026 meer dan één op de drie (36,6%) mensen in België een buitenlandse achtergrond (Statbel, 2026c). Verder zijn volgens Statbel (2026a) 22,5% van de huwelijken in 2024 gemengde huwelijken, waarbij ze gemengd definiëren als 'partners van een andere nationaliteitsgroep'. Van de huwelijken in België werd 9% voltrokken in het buitenland.

Koppels waarbij beide partners eenzelfde niet-Belgische herkomst delen, worden vaak niet als biculturele of gemengde koppels beschouwd. Denk bijvoorbeeld aan koppels met twee partners van Poolse origine, of twee partners van Congolese origine. Toch nemen we deze koppels bewust wél mee in ons onderzoek van biculturele koppels. We gaan er immers van uit dat biculturaliteit ook voor deze koppels een rol speelt. Ongeacht of de partners zelf migreerden of hier geboren zijn, bewegen zij zich vaak in het dagelijkse leven tussen meerdere (culturele) referentiekaders. Daarnaast ervaren zij mogelijk, vanuit hun (minderheids)positie in de Belgische samenleving, gelijkaardige verwachtingen en spanningen rond acculturatie of erkenning als koppels met slechts één partner van buitenlandse herkomst. Daarom willen we onderzoeken of en hoe deze dynamieken doorwerken in deze relaties en op de partners.

Bovendien zien we dat het aanbod aan relatieondersteuning in ons land vandaag vooral afgestemd is op relaties tussen twee witte partners. Daarom willen we in dit boek de relatiebeleving van mensen met een andere herkomst in ons land beter in kaart brengen, om zo relatie- en gezinsondersteuning divers-sensitiever te maken. Daarvoor moeten we de leefwereld en noden van alle koppels met minstens één partner van niet-Belgische

herkomst beter leren kennen. Hierbij kijken we zowel naar gehuwde als wettelijk en feitelijk samenwonende koppels. Ook koppels met twee partners van eenzelfde geslacht zijn opgenomen in dit onderzoek.

Met de groeiende superdiversiteit wordt de groep van biculturele koppels ook steeds gevarieerder. In de superdiverse Belgische samenleving vinden we naast Belgen ruim 190 verschillende nationaliteiten. Dat vertaalt zich ook in een grote variatie in combinaties van herkomstlanden bij biculturele koppels. We proberen deze brede variatie in beeld te brengen, maar focussen ook op de koppels die vaker voorkomen. Daarbij hebben we zowel oog voor biculturele koppels met minstens één partner uit de meer historische migratielanden van België (bv. partners van Marokkaanse, Turkse of Italiaanse origine), als voor biculturele koppels met minstens één partner uit recentere migratielanden (zoals Roemenië) of uit buurlanden zoals Frankrijk en Nederland (Myria, 2026).

Meten is weten, en om te kunnen meten, heb je categorisering en indelingen nodig. We zijn er ons van bewust dat geen enkele categorisering de werkelijkheid helemaal kan vatten. Iedere relatie tussen twee mensen is uniek en iedere categorisering is bijgevolg een veralgemening. Toch hebben we voor onderzoek en voor beleid categorieën nodig om evoluties en verschillen te meten. Koppels zijn echter nog veel diverser dan wat in onze definitie te vatten valt. Binnen eenzelfde bicultureel koppel kan men namelijk op nog meer aspecten van elkaar verschillen dan alleen herkomst. En zelfs wanneer we enkel kijken naar herkomst, kunnen koppels nog verder van elkaar verschillen (bv. personen die een meervoudige herkomst hebben doordat hun ouders uit verschillende herkomstlanden afkomstig zijn). In het kader van het superdiversiteitsperspectief proberen we zoveel mogelijk van deze diversiteit te vatten. Daarom proberen we naast herkomst, verblijfsduur of relatiestatus ook andere factoren in rekening te brengen in onze analyses, zoals inkomen, opleiding, religie, taal en verblijfsstatuut. Wat koppels en relaties werkelijk uniek maakt – hun gelaagdheid, complexiteit en meervoudige realiteiten – komt naar voren in onze diepte-interviews.

2 WAT ONDERZOEK LEERT OVER BICULTURELE KOPPELS

Biculturele relaties zijn de afgelopen decennia een veelbesproken topic geweest binnen gezinssociologie. Vooral internationaal was er al veel aandacht voor deze koppels, terwijl dat voor België beperkter het geval was. Resultaten uit internationaal onderzoek zijn echter niet zonder meer overdraagbaar naar de Belgische samenleving. Er zijn overal ter wereld biculturele koppels, maar de nationale context en relatie- of gezinsscultuur kunnen sterk verschillen door de specifieke migratiedynamieken en -historieken van die landen.

Voorgaand Belgisch onderzoek focuste vooral op de prevalentie van bepaalde gemengde koppels, alsook op de kans op relatieontbinding. Maar de diversifiëring van deze koppels, de vraag hoe zij hun relatie beleven en welke stappen ze al dan niet ondernemen wanneer het wat moeilijker gaat, bleven onderbelicht. Het merendeel van het onderzoek in België focuste daarbij op koppels waarbij minstens een van de partners afkomstig is uit een van de historische migratielanden voor België, zoals Italië, Marokko of Turkije (Corijn & Lodewijckx, 2009a, 2009b; Dupont et al., 2020; Eeckhaut et al., 2011; Hannemann et al., 2018; Koelet, Corijn, et al., 2009; Koelet et al., 2011; Koelet, Hermans, et al., 2009; Lievens, 1998; Van den Berg & Mortelmans, 2022). Deze focus op specifieke historische herkomstgroepen is echter niet eigen aan Belgisch onderzoek: ook in andere landen vertrekt men vaak vanuit historische herkomst- en etnische groepen. Zo richt onderzoek naar gemengde koppels in het Verenigd Koninkrijk zich vaak op mensen uit de oude Britse kolonies, waaronder mensen van Indische, Pakistaanse en Caraïbische herkomst (Hannemann et al., 2018; Kulu & Hannemann, 2019; Muttarak & Heath, 2010). In de Verenigde Staten focust men dan weer vaker op koppels waarbij minstens één partner behoort tot een groep van een bepaalde etniciteit of 'ras', zoals *Blacks*, *Whites*, *Asians* of *Hispanics* (Hou & Myles, 2013; Telles & Esteve, 2019; Zhang & Van Hook, 2009). Deze verschillen weerspiegelen de verschillende migratie- en (post)koloniale geschiedenissen tussen landen en daarbij de verschillende contexten van superdiversiteit.

Met de globalisering en de superdiversifiëring van de voorbije decennia is het aantal verschillende herkomstlanden sterk toegenomen, maar de historische migratiepatronen maken dat de grootste groepen vaak afkomstig zijn uit de naoorlogse migratiebewegingen. Zeker bij de eerste generatie gastarbeiders was huwelijksmigratie met een partner uit het land van herkomst veelvoorkomend. Een deel van de migranten was al gehuwd en deed een beroep op gezinshereniging om hun partner te laten overkomen. Anderen huwden iemand uit het thuisland. Ook bij de tweede generatie zagen we dat huwelijken met een partner uit het land van herkomst van de ouders nog frequent voorkwamen. Een langere verblijfsduur ging echter samen met meer contacten buiten de eigen gemeenschap. We zien dan ook een toename van gemengde koppels bij tweede- en derde-generatie migranten (Dupont et al., 2020; Hannemann et al., 2018; Hartung et al., 2011; Koelet et al., 2011; Kulu & González-Ferrer, 2014; Smith et al., 2012; Wachter & de Valk, 2020).

Bij de meer recente migratie in de 21ste eeuw zien we ook steeds meer verschillende landen van oorsprong. Anno 2024 kwam iets minder dan de helft van de mensen die naar België migreerden uit andere Europese lidstaten, de andere helft uit alle andere delen van de wereld (Myria, 2018, 2026). Wel migreren mensen uit de historische migratielanden nog vaker naar België in het kader van huwelijksmigratie (Hannemann et al., 2018). Zo kreeg gemiddeld slechts 28,3% van EU-burgers die tussen 2010 en 2024 naar België migreerden een eerste verblijfstitel omwille van gezinsredenen, terwijl dit aandeel bij migranten van buiten de Europese Unie (derdelanders) met 40,4% een stuk hoger ligt (Myria, 2026).

De verschillen in migratiegeschiedenis, (post)koloniale verhoudingen, landen van herkomst en relatieculturen maken dat onderzoek naar biculturele koppels uit verschillende landen niet zomaar vergeleken kan worden. De prevalentie van bepaalde types van biculturele koppels en hun kenmerken hangen immers samen met de historische context en hedendaagse migratietrends die gelden binnen een land. Kort samengevat, niet alle onderzoek naar gemengde koppels kan over eenzelfde kam geschoren worden.

Vanuit het superdiversiteitsperspectief is het ook belangrijk om niet enkel op herkomst te focussen wanneer we de diversiteit tussen koppels in kaart brengen. Relatiedynamieken worden evenzeer bepaald door een samenspel van factoren, zoals de eigen woon- en familiegeschiedenis, maar ook inkomen, opleiding, religie, taal, verblijfsduur of verblijfsstatuut. Zo bestaan er verschillen tussen koppels waarvan de partners hier al lang zijn, en partners die pas recenter deel uitmaken van de Belgische samenleving. Biculturele relaties kunnen, maar hoeven niet met migratie samen te gaan. Zo leven bij vele biculturele relaties beide partners al geruime tijd in België of zijn ze hier geboren. In het geval van huwelijksmigratie of gezinshereniging is het huwelijk een voorwaarde voor een van de partners om naar ons land te komen. Ten slotte kan het ook gaan om huwelijken die in een ander land zijn afgesloten, maar waarbij het koppel samen naar ons land migreerde. Kortom, er is dus een grote variatie in koppels en het samenspel van al deze elementen beïnvloedt niet alleen hoe waarschijnlijk het is dat twee individuen elkaar ontmoeten en een koppel vormen, maar ook hoe zij de relatie beleven en welk risico ze lopen op relatieontbinding.

In België bestaat tot op heden nog geen onderzoek dat al deze verschillende dimensies geïntegreerd benadert. Met dit boek willen we deze lacune voor een deel opvullen door kwantitatieve analyses te combineren met kwalitatieve diepte-interviews. We analyseren niet alleen de evolutie van biculturele koppels en hun kansen op relatieontbinding, maar brengen ook in beeld hoe deze koppels hun relatie beleven en welke stappen ze al dan niet ondernemen wanneer het wat moeilijker gaat.

Maar wat leert het bestaande onderzoek ons over relatievorming, relatiebeleving en relatieontbinding? En hoe verschillen deze levensloopprocessen tussen koppels?

2.1 RELATIEVORMING EN DE AANWEZIGHEID VAN BICULTURELE KOPPELS

Wanneer we een beeld willen krijgen van biculturele koppels, moeten we een aantal demografische trends mee in rekening brengen, waaronder de groeiende diversiteit van de bevolking en de impact van recente migratiepatronen, maar ook veranderingen op het vlak van relatievorming en -ontbinding.

De bevolkingscijfers leren ons dat België nog nooit zo divers is geweest als vandaag. De Belgische bevolking bestond begin 2026 uit 63,4% landgenoten met een Belgische

achtergrond, 22,8% Belgen met een buitenlandse herkomst en 13,8% niet-Belgen of vreemdelingen (Statbel, 2026c). De diversiteit naar herkomst is in de afgelopen decennia sterk toegenomen. Zo daalde het aandeel Belgen met Belgische achtergrond van vier op vijf inwoners (78,5%) in 2006 naar minder dan twee op de drie (63,4%) in 2026. Tegelijk steeg het aandeel Belgen met een buitenlandse herkomst met zo'n 10 procentpunt tussen 2006 en 2026. Het aandeel niet-Belgen steeg in die periode van 8,6% in 2006 naar 13,8% in 2026. Daarbij bestaan er grote geografische verschillen binnen België (Geldof et al., 2023). Waar één op de drie Belgen (36,6%) een migratieachtergrond heeft (Belg met een buitenlandse achtergrond en niet-Belgen samen genomen), is dat in Brussel meer dan drie op de vier (78,5%), in Wallonië 36,9% en in Vlaanderen 28,9% (Statbel, 2026c).

De ongekende diversiteit vandaag vloeit vooral voort uit de migratiebewegingen na de Tweede Wereldoorlog. De georganiseerde gastarbeid in de jaren '50 en '60 van de 20ste eeuw leidde in de volgende decennia tot volgmigratie via gezinshereniging. Na een daling van de immigratie na de oliecrisis van 1973 en de zogenaamde 'migratiestop' in 1974 zorgden de globalisering, de val van de Muur en de uitbreiding van de Europese Unie er vanaf de jaren '90 voor dat immigratie naar België (en andere West-Europese landen) opnieuw steeg. Een minderheid van de nieuwkomers in de afgelopen decennia waren vluchtelingen naar aanleiding van onder meer de burgeroorlog in Joegoslavië in de jaren '90, de Europese vluchtelingen- en opvangcrisis in 2015 (Syrië) alsook de meer recente oorlogen in Oekraïne, Gaza en Iran. Cruciaal is dat vanaf de jaren '90 niet alleen meer mensen migreerden, maar vooral ook dat ze uit steeds meer verschillende landen van herkomst afkomstig waren. De diversificatie van de migratie ligt aan de basis van de huidige superdiversiteit (Agentschap Integratie en Inburgering, z.d.; Geldof, 2019; Geldof & Vanhaeren, 2022).

Maar hoe vertaalt deze superdiversiteit in de bevolking zich nu naar relaties? Koelet et al. (2011) brachten de aanwezigheid van (Europese) binationale huwelijken in België in kaart tussen 2000 en 2009, gebruik makend van de data van het Belgische huwelijksregister (2000-2009) en de Belgische volkstelling (SEE 2001). Onder Europese binationale huwelijken verstonden zij *"huwelijken tussen twee partners met een verschillende nationaliteit op het moment van het huwelijk"* (Koelet et al., 2011, p. 242), waarbij ze enkel rekening hielden met de nationaliteit van de partners op het moment van het huwelijk, wat dus kan verschillen met de nationaliteit bij geboorte. Zo gemeten was in 2009 één op de vijf huwelijken in België een binationaal huwelijk. De overgrote meerderheid van binationale koppels bestond toen uit koppels met minstens één partner van buiten de EU27.

Hannemann et al. (2018) onderzochten de kans op een co-etnisch huwelijk binnen verschillende Europese landen. Uit de Belgische resultaten, op basis van de Belgische volkstelling (SEE 2001), bleek dat bij vrouwelijke immigranten en hun nakomelingen van Marokkaanse, Turkse of Italiaanse origine endogamie (koppels met een partner uit

eenzelfde herkomstgroep) dominant was gebleven. Vooral bij de migranten van Turkse origine was endogamie toen uitgesproken dominant, meer dan voor Marokkaanse (eerste en tweede generatie) en Italiaanse origine. Een belangrijke vaststelling was dat bij alle drie de groepen verschillen speelden tussen generaties. Vooral bij de eerste generatie migranten bestond er een voorkeur voor een partner uit het herkomstland. Exogamie (i.e. het vormen van een gemengd koppel naar herkomst) kwam vaker voor bij de tweede generatie en was voor de Italiaanse vrouwen van die tweede generatie zelfs al dominant.

Recenter onderzoek van Emmery en Geldof (2022) koppelde de sterke verdere toename van biculturele koppels aan de groeiende superdiversiteit in België. Zij documenteerden een sterke toename van koppels met een partner van Belgische herkomst en een partner van niet-Belgische herkomst, maar ook van koppels waarvan beide partners een niet-Belgische herkomst hebben. Vooral het aandeel koppels met eenzelfde niet-Belgische herkomst nam verder toe in de 21ste eeuw. Koppels waarbij beide partners een verschillende niet-Belgische herkomst hebben, blijven nog een kleinere groep. Net zoals bij superdiversiteit spelen er ook bij biculturele koppels sterke regionale verschillen. Anno 2021 bestond de meerderheid van de koppels in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest uit biculturele koppels (80,1%). In Vlaanderen lag het aandeel biculturele koppels in 2021 het laagste, al waren ook in Vlaanderen al 24,6% van de koppels bicultureel (Emmery & Geldof, 2022). In hoofdstuk 3 van dit boek bekijken we de verdere evolutie van koppels in België en gaan we dieper in op verschuivingen van de voorbije drie decennia.

De evolutie van het aantal en aandeel biculturele koppels loopt samen met de superdiversifiëring van de samenleving, maar is er toch geen volledige afspiegeling van. Daarom is het noodzakelijk om beter zicht te krijgen op hoe koppels tot stand komen en tot welke gezinsvormen relaties leiden. Zo heeft superdiversiteit niet enkel betrekking op het voorkomen van meer diverse herkomstgroepen, maar ook op hoe en met wie mensen samenleven (Vertovec, 2007). Gezinnen hebben de voorbije halve eeuw aanzienlijke veranderingen doorgemaakt, mede door de tweede demografische transitie die zich inzette vanaf de jaren '60 (Lesthaeghe, 2014; Lesthaeghe & van de Kaa, 1986). Samen met de processen van individualisering leidde dit tot een veel bredere waaier aan relatie- en gezinsvormen. Naast het huwelijk – dat nu ook openstaat voor partners van hetzelfde geslacht – zijn er meer mensen die wettelijk of feitelijk samenwonen, meer nieuw samengestelde gezinnen en meer partners in een latrelatie die niet samen op één adres wonen (Geldof, 2021a; Pasteels, 2021). Vandaag is er ook een grotere acceptatie van deze verscheidenheid aan relatievormen en veranderde partnervoorkeuren (Puschmann & Pujadas-Mora, 2024), al zijn niet alle relatievormen en partnervoorkeuren even breed aanvaard in de samenleving. Zo spelen er ook sterke verschillen tussen mensen uit verschillende generaties, klassen, herkomstlanden of levensbeschouwelijke overtuigingen.

Toch blijven er, ook met een grotere bandbreedte in relatievormen, patronen herkenbaar in het tot stand komen van relaties. Mensen kiezen vaker een partner die op een of andere manier op hen lijkt. In de internationale literatuur over relatievorming spreekt men dan vaak over ‘assortative mating’, homogamie en endogamie, waarbij ieder van deze termen verwijst naar de tendens dat individuen vaker een partner kiezen uit eenzelfde sociale groep. Hierbij kunnen partners gelijkend zijn op verschillende vlakken, zoals religie, cultuur, etniciteit, sociaal-economische status, opleiding, persoonlijke preferenties, professionele interesses en fysieke kenmerken (Eeckhaut et al., 2011; Encyclopedia Britannica, Inc, z.d.; Hannemann et al., 2018; Smith et al., 2012; Van den Berg & Mortelmans, 2020). De mate van conservatisme kan hierbij ook een rol spelen. Zo vonden Van Zantvliet et al. (2015) dat jonge immigranten met een meer conservatieve ingesteldheid minder geneigd zijn om een relatie aan te gaan met iemand uit het land van bestemming.

Heel wat mensen dromen van een ‘ideale partner’, waarmee men lang en gelukkig leeft zonder moeilijkheden. De relationele realiteit is echter complexer. Mensen gaan dan ook niet per se op zoek naar dé perfecte partner die aan alle ideale kenmerken voldoet (*optimization*), maar wel naar iemand die aan een minimumaantal kenmerken voldoet (*satisfaction*) (Joel & MacDonald, 2021). De Social Exchange Theory bekijkt mensen en relaties zo op een economische manier: zolang de baten van samen zijn met een persoon opwegen tegen de kosten ervan, zal de relatie standhouden; zo niet is de kans op een breuk reëel (Mitchell et al., 2012; Thibaut & Kelley, 2017; Wagner, 2020; Zervos & Langlais, 2025). Relaties zijn echter veel complexer dan een ‘simpele’ rationele afweging van kosten en baten. Net zoals partnerkeuzes bepalen ook heel verschillende factoren relatiebeleving en kansen op relatieontbinding.

2.2 RELATIEBELEVING

In internationaal onderzoek is er geen eenduidigheid over verschillen in relatiebeleving tussen koppels. Zo stellen Uhlich et al. (2022) op basis van een meta-review van wetenschappelijke literatuur rond relatiebeleving dat gemengde koppels vaak geen significant verschillende relatiebeleving ervaren in vergelijking met homogene koppels. Andere onderzoeken signaleren dan weer wel significante verschillen in relatiebeleving (Hohmann-Marriott & Amato, 2008; Peeters, 2025; Van Mol & de Valk, 2016). Over de relatiebeleving van biculturele koppels in België is tot nu toe weinig bekend. Emmery en Pasteels (2018, 2022) vonden op basis van de Gezinsenquête van 2016 en 2021 dat personen met een niet-EU-herkomst een iets hogere relatiekwaliteit ervoeren dan personen met een Belgische of EU-herkomst.

Interessanter is te bekijken wat de relatiebeleving van biculturele koppels kan beïnvloeden, en hoe. Waar alle koppels problemen en stress ervaren, krijgen gemengde koppels te maken met specifieke stressoren gelinkt aan verschillen in herkomst, cultuur,